

## ארץ-אם

אם פורמת תחבושות מעל כוויות-בתה. אמנית מעצבת מפת-תחבושות לארץ פצועה. האמנית היא אם, הארץ היא בת, והארץ – פגועה, חבולה, נגועה. אריאן ליטמן היא אם-אחות-רחמנייה, שחובשת את מקומה, מקום מוכה, סובל, המקום כזירת-אסון. ואפשר שלהפך: שהארץ היא אם, מולדת-מולידה, והאמנית היא הבת שנכוונה מאש המקום. או, שמה נאמר: פצעי הארץ והבת הם פצעי נפשה של האם, האמנית. כך או אחרת, אהבת-אם ואהבת-ארץ (אהבה חבולה, האם כאישה מוכה) מהולות זו בזו ביצירת אריאן ליטמן. ובה בעת, כאבי-אם ופצעי-ארץ נשזרים באהבה המיוסרת – "נאמנים פצעי אוהב" – ועוטפים אותה בצער, שיש בו גם מן הפרידה, שלא לומר אבד. שהרי, מיצג-הווידיאו של תחבושות הבת הפגועה תובע מאיתנו זיווג עם צמד מפות ה"עופרים", הלא הם מפות "הגדה המערבית" דמוית-העופר, עבודה מהשנים 2017-2018. הנה כי כן, הארץ, המולדת, מולידה מתוכה את מרחב האיבה והאסון. האם שהולידה בת, שנגזר עליה אסון. ולכל אורך הדרך, האמנית-האם כמרפאה, והאמנות כריפוי – ריפוי מקום כריפוי עצמי.

מאז תערוכתה הראשונה של אריאן ליטמן ב-1992 בגלריה "בוגרשוב", תל אביב, (המיצב "טבע דומם") - ארץ-ישראל, בני-משפחה (אז, היו אלה הסבא והאח המתים), אהבה, מפגע וצער – נבללו כולם אלו באלה. ליטמן בת ה-30 נמצאה אז 11 שנים בישראל, אליה הגיעה משווייץ בגיל 19. גן ה"חממה" האידילי-לכאורה (מואר בניאון ורוד...), שהציגה בתערוכתה דאז, הסגיר טבע מבויט, צמיחה מלאכותית מנוכרת מסביבתה, דהיינו ניכור וזרות של האמנית התרה אחר זהותה (בת לאם מצריה ואב בריטי ומי שחונכה במנזר שוויצרי). ב-1992 כתבתי על המיצב ב"בוגרשוב":

"...טקס של מפגש משפחתי, Family Reunion, אפוף תחושה מורבידית [...] מן האישי אל המשפחתי, מן המשפחתי אל הלאומי. [...] ברובד הלאומי, אנו נדרשים לקרן-הקיימת-לישראל ולחלום האירופיזציה של המקום, שמאז יער-הרצל. עתה, באה האמנית האירופית וכמו עוקרת (מעקרת) את היערות בדין תחושת עקירותה. משהיא מאתרת את יער-סבא שלה – היער שנטעה משפחתה לזכר הסב בקרבת בית-שמש – וזאת כתפאורת הסוואה למחנה צבאי, [...] ומשהיא קולטת את תאריך נטיעת היער – 27.6.67 – היא מבינה

שזומן לה מעגל גורלי, שהחל בתאריך ההוא שלמחרת מלחמת-ששת-הימים והסתיים במלאת 25 שנה למלחמה, עם הצגת תערוכתה."

מכאן ואילך, ארץ חבולה, שהיא נפש-אמנית חבולה. ביקורת פוליטית-מוסרית וחוויה אוטוביוגרפית-משפחתית היו לאחת. ב-2001, בסדרת "ארץ לבנה" צילומי אוויר של "היער האסור", אותו יער-סבא שהוסב למחנה צה"ל, גילו לאריאן ליטמן את הכתם הלבן, שהוא מחיקת היער מהמפה בצו הצנזור הצבאי. פה תחילתו של מהלך בניית מפת-הארץ על בסיס תצלומי-אוויר המנומרים ב"חורים לבנים", מעין כתמי-עור של ארץ חולה במחלת בהרת, המאיימת להפוך את הארץ לנעדרת. "Motherland", קראה בשנות ה-90 לסדרת עבודות שנושאן, ואני מצטט את האמנית, "דיאלוג בין הארץ-האם לבין אימהות". העבודות, שהכילו אבקת-חלב-תינוקות, דבש ושמן-זית, הציגו מיצבי מיכלים דמויי פנים-רחם (כך תיארה אותם האמנית) – כוורות, חביות, צנצנות ועוד. הכוורות האדומות, שהציגה בתוך אוהל צבאי "בתל-חי 94" סימנו דם ויצר, מוות ולידה (כך, בלשון האמנית). אם כן, הרחם המולידה היא של אִם ושל ארץ, אך המולידה פצועה, התינוקת פצועה, והאם היא גם קורבן וגם healer.

וכך, מאז האינתיפאדה השנייה, ואחריה - מלחמת לבנון השנייה (2008) ועד לאחרונה, עץ-זית פרות-ענפים ומת (סמוך למחסום-צה"ל) חבוש בתחבושות, פסל-השומר (אלכסנדר זייד) חבוש בתחבושות, הארץ כולה חבושה בתחבושות-גאזה, נגועה (תפורה) בנגעי הפגנות-מחאה, בנפגעי מגיפה, בסגרים ובמחסומים. והשיא – המפות הפצועות: מפות ישראל, פלסטין, ירושלים, מפות המנדט הבריטי, מפות ממשלתיות-ישראליות, מפות תיירים – כולן נידונו להתעללות, לפצע וחבורה ומכה טרייה, כולן "מאושפזות" במו הלבשתן בגאזה סטרילית עם תפרים בירוק. תהליך ה"חבישה" כתהליך דמוי-אריגה, אשר יש בו מן ה"נשי" ומן המדיטאטיבי. אריאן ליטמן מנסחת מחדש את הנתון הקרטוגרפי הסמכותי, מעקרת אותו מהכוח ההגמוני הגלום בו, בוראת מחדש מפות אבסורדיות, שבעומקן הן מפות תרפויטיות, מרפאות אלימות, מפות החובשות את הפצע המזרח-תיכוני. שהוא גם פצע-נפשה של האמנית.

בתהליך רב-שנים זה של מיפוי-ריפוי, האמנית-האם הפכה ל..."דמות האומה", דמות מיתית (זו העטופה לבן ומהלכת במדבר-יהודה, במצדה ועוד), פוסעת לאיטה במרחבי מדבר קדומים ונושאת בליבה מטעני קינה, וכמעט שאמרנו "שטופת דמע וקסם". אלא, שלא: ב- 1926 כתבה המשוררת רחל: "אכן דלה מאד -/ ידעתי זאת, האם, / אכן דלה מאד/ מנחת בתך." כמאה שנים מאוחר יותר, יחסי אם-בת בין אריאן ליטמן וארצה – שונים מאד מאד, ביקורתיים ומיוסרים הרבה יותר.

אם מסירה תחבושות-בתה: הבת הקריאה, הצלקות עודן שם. אמ(נית) חובשת תחבושות-אֶרְצָה: הצלקות מדממות.